

บทที่

2

สังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน :
การพัฒนาตัวชี้วัด และการนำไปใช้
Green Sustainability Happiness Society :
Indicators Development and Application

วลัญชา สุพรรณธริกา
Walancha Supantharika

บทที่

2

บทที่ 2

สังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน :
การพัฒนาตัวชี้วัด และการนำไปใช้Green Sustainability Happiness Society :
Indicators Development and Applicationวลัญชา สุพรรณธริกา¹

Walancha Supantharika

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบสังคมที่สามารถมอบความอยู่ดีมีสุขให้แก่มนุษย์บนพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน และจัดทำตัวชี้วัดเพื่อวัดผลการพัฒนาสามารถนำไปใช้ทดลองกับบริบทจริง โดยมีขั้นตอนในการศึกษา คือ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะองค์ประกอบของสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนประกอบด้วย 4 มิติ ซึ่งประยุกต์จากแนวคิดการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) พบว่า 1) มนุษย์มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง 2) ได้รับสวัสดิการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตครบถ้วน สมบูรณ์สังคมมีความสงบสุข 3) มีทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์และปราศจากมลพิษ 4) ได้อยู่ในระบบนิเวศที่มีความมั่นคงและยั่งยืน ดำเนินการพัฒนาเป็นตัวชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน ได้ 47 ตัว นำมาประเมินกับบริบทศึกษา คือ ชุมชนราชธานีโอโศก จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าชุมชนสามารถผ่านเกณฑ์บรรลุเป้าหมายได้ทั้งหมด 47 ตัวชี้วัด ความเป็นสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนในระดับสูง โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชน คือ สังคมใช้หลักคุณธรรมตามพุทธศาสนาในการบริหารจัดการชุมชน ผู้นำมีศีลธรรมจรรยา

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมพจน์ วรรณนุช)

เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งชุมชนและมีแนวคิดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ : สังคมอุดมสุข, การพัฒนาที่ยั่งยืน, ความอยู่ดีมีสุข, ตัวชี้วัด, ราชธานีโศก

Abstract

This study has two objectives: 1) to investigate the society model for human's well-being based on sustainable development; 2) to develop indicators for measuring happiness society that can be applied in real life. The methodologies of this study include review of literature, in-depth interviews, and participant observations. The study found that the essential components of Green Sustainability Happiness Society base on the concept of Environmental Impact Assessment (EIA) including : 1) health quality ; 2) human welfare (access to human basic and living quality needs) ; 3) sustainable flow of environmental resources; 4) stable ecosystem exist in the RatchathaniAsoke Community. Within these scopes, 47 indicators were literally considered applicable and used to assess the green and happiness quality of the RatchathaniAsoke Community in Ubonratchathani Province. It was found that the community has all qualities of Green Sustainability Happiness Society. The main drivers include the dedication to sinless life, to honor nature, to be selective of sustainable technology, and to self-reliance principle.

Key words : Happiness Society, Sustainable Development, Well-being, Indicators, Ratchathani Asoke

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ 10 (พ.ศ.2550 – พ.ศ.2554) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) การติดตามประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมาพบว่าสังคมไทยหม่อมมากบพร่องในด้านคุณภาพชีวิต คุณภาพเศรษฐกิจ ความมั่นคงด้านสุขภาพ เฝือกับความเสื่อมโทรมทางสังคม และสิ่งแวดล้อม และขาดความสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ, 2554) เนื้อหาของการพัฒนาในอนาคตจึงต้องการการทุ่มเทอย่างจริงจังและอย่างกว้างขวางในทิศทางการสร้างสังคมให้มีคุณภาพชีวิตและความสุข มีภูมิคุ้มกันทางสังคม และมีความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม การศึกษานี้มีความสนใจค้นหารูปแบบของสังคมในอุดมคติ และข้อบ่งชี้ลักษณะเฉพาะที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจองค์ประกอบของสังคมที่มีความสุข และมีความมั่นคงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และเลือกพื้นที่สังเกตการณ์เพื่อเป็นกรณีศึกษา

ปรัชญาที่นิยมอ้างอิงเกี่ยวกับสังคมที่มีความสุขได้แก่ ความสุขมวลรวมประชาชาติ ของภูวนาน ซึ่งมีหลักการประกอบด้วย เสถียรภาพแห่งความสุขที่มั่นคง ได้แก่การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ และธรรมาภิบาลที่ดี (สเตฟาน พรินเนอร์, 2547 : 35)

แนวทางการพัฒนาของสังคม ควรมุ่งไปสู่สังคมที่ดีขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีความสุข ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีการดำรงชีวิตที่ดี เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีคือ ความอยู่ดีมีสุข (Well-being) จึงสามารถกำหนดองค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุข/ความอยู่ดีมีสุขได้ (สุณี อาชวนันทกุล, 2553 : 30-31) ให้ทุกคนในสังคมมีสุขทั่วหน้าเป็นสังคมที่มีการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน สังคมมีความเท่าเทียม พึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือกัน มีความมั่นคงด้านสุขภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีไม่เป็นข้อจำกัดต่อศักยภาพในการเพิ่มผลผลิตโดยสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา (อรุณ อวนสกุล, 2544 : 45 ; นงนภัส คำวิญญู เทียงกลม, 2551 : 209-214)

การศึกษานี้กำหนดองค์ประกอบ และเกณฑ์ชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) เป็นองค์ประกอบ และเกณฑ์ชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน ซึ่ง EIA มีบทบาทเป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (จันทนา อินทปัญญา, 2551 : 14) ในกระบวนการพัฒนาครั้งนี้ได้พัฒนาขึ้นมาเป็นเครื่องมือสำหรับการประเมินความยั่งยืนของกระบวนการพัฒนาคือนำทั้งความยั่งยืน และ EIA มาประยุกต์บูรณาการเข้าด้วยกัน ใ้กับกิจกรรมของมนุษย์ที่หลากหลาย และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่าง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อม และการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ (จิราภรณ์ คชเสนี และ นันทนา คชเสนี, 2552 : 121)

สังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน หมายถึง สังคมที่มีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อความสุขของคนในสังคมเป็นหลัก โดยคำนึงถึงผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตของชุมชน ซึ่งองค์ประกอบสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาพ อนามัย สวัสดิการของมนุษย์ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพ และระบบนิเวศโดยรวม ซึ่งการพัฒนาที่ดีย่อมไม่ก่อผลกระทบต่อองค์ประกอบต่างๆ ที่จะลดทอนความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ แต่ควรจะเป็นการพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้องค์ประกอบต่างๆ 4 ด้านนี้มีอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ รายละเอียดแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพแสดงองค์ประกอบของสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน
2. เพื่อจัดทำเกณฑ์ชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน
3. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน และประเมินความเป็นสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

โดยเลือกศึกษาชุมชนราชธานีโอศก จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ขั้นตอนการศึกษา

1.1 การสร้างรูปแบบลักษณะสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน เป็นการรวบรวมแนวความคิด การพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดความอยู่ดีมีสุข เป็นต้น มาสร้างรูปแบบสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน โดยใช้แนวคิดการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) กำหนดองค์ประกอบของสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

1.2 การจัดทำเกณฑ์ชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน เมื่อได้ตัวแบบสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนแล้ว ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นเกณฑ์ชี้วัด เพื่อใช้บ่งชี้ความเป็นลักษณะสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนโดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา ด้วยวิธี Item-Objective Congruence Index (IOC)

1.3 การศึกษาบริบท ลงเก็บข้อมูลภาคสนามในบริบทที่ต้องการศึกษาคือ ชุมชน ราชธานีโอศก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนา และการดำเนินกิจกรรม

1.4 ประเมินความเป็นสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนของบริบทจากผลการศึกษาบริบท ชุมชนราชธานีโอศก นำ เปรียบเทียบกับเกณฑ์ชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน เพื่อสามารถ ตอบคำถามวัตถุประสงค์ ว่าชุมชนราชธานีโอศกมีลักษณะเป็นสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน ได้หรือไม่ และหากมีอยู่ในระดับใด

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

1) เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนราชธานีโอศก โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 13 ราย ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน

กรรมการชุมชน สมาชิกชุมชนที่รับผิดชอบในงานกิจกรรมด้าน ต่าง ๆ ของชุมชน โดยมีความครอบคลุมกับประเด็นตัวชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

2) เก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยร่วมทำกิจกรรม และใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาที่ยั่งยืน ความอยู่ดีมีสุข การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้สร้างรูปแบบและเกณฑ์ชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

2) ข้อมูลทั่วไป และงานวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาชุมชนราชธานีโอศก ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ผลการศึกษา

เกณฑ์ชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อสร้างรูปแบบสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน และแนวคิดเกี่ยวกับสังคมอุดมสุขกับการพัฒนาที่ยั่งยืนจากนักวิชาการและองค์กรอื่น ๆ ทั้งหมด 8 แนวคิด ได้แก่ การพัฒนาที่ยั่งยืน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2538) การพัฒนาที่ยั่งยืน (ป.อ.ปยุตโต, 2539) การพัฒนาที่ยั่งยืน (ประยูร ธิมมจิตโต, 2540) การพัฒนาซึ่งกำหนดทิศทางไว้ที่ความอยู่ดีมีสุข (ประเวศ วะสี, 2547) ตัวแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547) เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ป.อ.ปยุตโต, 2548) ความยั่งยืน (ชัชพล ทรงสุนทรวงษ์, 2550) ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) และตัวชี้วัดชุมชนเป็นสุข (พระมหาสุทิตยธรรมาภิกขโร และ เขมณัฏฐ์อินทรสุวรรณ, 2553) ได้เสนอองค์ประกอบเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาสู่สังคมอุดมสุขและความยั่งยืนต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับว่าเน้นมิติใดของสังคมเป็นสำคัญ ผู้ศึกษารวบรวมประเด็นสำคัญของแต่ละแนวคิดเพื่อใช้ประกอบการสร้างเกณฑ์ชี้วัดสังคมอุดมสุขจัดทำเป็น

แบบประเมินความสอดคล้องด้านเนื้อหาเกณฑ์ชีวิต โดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ช่วยตรวจประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องของเนื้อหาตัวชีวิต ด้วยวิธี IOC จำนวน 3 ท่าน เกณฑ์ชีวิตที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว มีจำนวนทั้งสิ้น 47 ตัว ประกอบด้วยด้านสุขภาพอนามัยของมนุษย์ 12 ตัวชีวิต ด้านสวัสดิการของมนุษย์ 22 ตัวชีวิต ด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม 7 ตัวชีวิต ด้านระบบนิเวศองค์รวม 6 ตัวชีวิต รายละเอียดตามตารางแสดงเกณฑ์ชีวิตสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

ซึ่งองค์ประกอบของสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน และตัวชีวิตเหล่านี้คือเครื่องมือที่ใช้สะท้อนผลการพัฒนา ชี้ให้เห็นความก้าวหน้า หรือความสำเร็จในการพัฒนาสังคม

ตารางแสดงเกณฑ์ชีวิตสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

องค์ประกอบตัวชีวิต	ตัวชีวิต
1.สุขภาพอนามัยของมนุษย์	
สุขภาวะที่ดีสมบูรณ์หมายถึง การมีสุขภาวะที่ดีทั้งทางกาย ทางจิต ทางอารมณ์ และทางปัญญา ทั้งหมดเชื่อมโยงบูรณาการกัน โดยมีปัจจัยแวดล้อมภายนอกส่งเสริมที่ดีอย่างปัจจัยด้านสวัสดิการและระบบสิ่งแวดล้อมโดยรวม (ประเวศ วะสี, 2551:1 ; พระมหาสุทิตยธำภากรโร และเชมณัฐอินทรสุวรรณ, 2553: 243)	1. ชาวชุมชนมีอาหารที่สะอาด ปลอดภัย ครบถ้วน มีเพียงพอไม่ขาดแคลน 2. ชาวชุมชนมีการส่งเสริมสุขภาพตนเองให้แข็งแรง โดยการออกกำลังกายสม่ำเสมอ เป็นต้น 3. ชาวชุมชน ลด ละ เลิก อบายมุข ปลอดภัยจากการเจ็บป่วยด้วยพิษสุรา สิ่งเสพติด ต่าง ๆ 4. มีที่อยู่อาศัยปลอดภัย เหมาะสม มั่นคง สะอาด 5. มีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น ปราศจากมลพิษทางอากาศเสีย ๆ เป็นต้น 6. ชุมชนมีบริการด้านสุขภาพอนามัย และมีการจัดการบริการด้านสุขภาพที่เหมาะสม สะอาด 7. ชาวชุมชนมีความพอใจในชีวิตและสิ่งที่ตนมี (สังเกตได้จากไม่อิจฉา ไม่โลภ ไม่เห็นแก่ตัว 8. มีความภูมิใจในตนเอง รู้รักตนเองมีคุณค่า (สะท้อนได้จากไม่เล่นการพนัน สุรา/ยาเสพติด 9. มีอารมณ์ความรู้สึกทางบวก มองโลกในแง่ดี และมีสุนทรียทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิต จึงแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ไม่รู้สึกเบื่อชีวิต 10. ไม่มีภาวะเครียด วิตกกังวล คือไม่ยึดมั่นถือมั่น

ตารางที่ 1 เกณฑ์ชี้วัดสังคมสุขที่ยั่งยืน (ต่อ)

องค์ประกอบตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด
	11. มีความมั่นใจ และเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง เชื่อมั่นว่าตนมีคุณค่าสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ 12. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม คือช่วยเหลือสังคมเมื่อมีโอกาส
2. สวัสดิการของมนุษย์	
การพัฒนาด้านสวัสดิการของมนุษย์ คือเรื่องเกี่ยวกับการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ปัจจัยสู่การมอบความสุขสมบูรณ์/ความอยู่ดีกินดี ให้แก่ประชาชน มีระบบเศรษฐกิจ เกี่ยวกับอาชีพ สภาพสังคมที่อยู่อาศัย การจัดระเบียบสังคมให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จัดการศึกษาและการพัฒนาคน บริการสังคมทั่วไป รวมทั้งการพักผ่อน นันทนาการ มีทุนทางสังคม (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2538 : 103 ; สีลาภรณ์ นาครพรรพ, 2541 : 239 ; คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2545 : 4 ; สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547 : 181 ; ป.อ.ปยุตโต, 2548 : 47, 63 ; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 50 : 2 ; วรุณี โรมรัตนพันธ์, 2551 : 316-317)	13. ชาวชุมชนมีปัจจัย 4 ที่เพียงพอในการดำรงชีวิตตนเอง 14. ชุมชนมีสาธารณูปโภคพื้นฐานเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ได้แก่ น้ำ ไฟฟ้า การคมนาคม สุขาภิบาล สาธารณสุข และการสื่อสาร 15. ชาวชุมชนไม่มีหนี้สิน 16. มีการแบ่งปันผลผลิตทางเศรษฐกิจที่ชุมชนผลิตได้ และเหลือจากการบริโภคในชุมชน ออกสู่สังคมภายนอก 17. ชาวชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในทุกระดับของสังคม ตั้งแต่ภายในครอบครัว ภายในชุมชน และกับชุมชนอื่นๆ (สมาชิกมีความเชื่อใจกัน ไม่มีความขัดแย้งกัน) 18. ชาวชุมชนมีความสามัคคี ความพร้อมที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ทั้งในและนอกชุมชน 19. ชุมชนมีผู้นำที่หลากหลายทั้งในด้านความรู้/ทักษะ 20. ชุมชนมีการสืบสาน อนุรักษ์ภูมิปัญญา/เอกลักษณ์ท้องถิ่น 21. ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้จัดให้มีการศึกษาดูงานในที่ต่างๆ 22. ชุมชนมีการขยายกิจกรรมของตนโดยการขยายเครือข่าย/มีเครือข่ายกับชุมชนอื่น 23. สมาชิกชุมชนมีความไว้วางใจ เชื่อมั่น และไม่มีอคติในตัวผู้ปกครอง 24. สมาชิกชุมชนปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ชุมชนยึดถือร่วมกัน 25. สมาชิกชุมชนได้รับทราบข้อมูล และมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็น ในการตัดสินใจการบริหารชุมชน 26. ชุมชนมีความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สังเกตได้จากปราศจากปัญหาอาชญากรรม และปัญหา ยาเสพติด

ตารางที่ 1 เกณฑ์ชีวิตสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน (ต่อ)

องค์ประกอบตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด
2. สวัสดิการของมนุษย์ (ต่อ)	27. ชุมชนจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจทางธรรมชาติ และจัดให้มีกิจกรรมบันเทิง เพื่อให้สมาชิกชุมชน โดยเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมศีลธรรม ไม่นาजार ไม่มอมเมา ประชาชน 28. ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้ การศึกษาขั้นพื้นฐาน แก่สมาชิก 29. ชุมชนมีการให้ความรู้ ด้านทักษะอาชีพ 30. ชุมชนมีการให้ความรู้ทักษะในการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น สอนให้พึ่งตนเองได้และช่วยเหลือครอบครัวโดยไม่ละทิ้งสังคมส่วนร่วม 31. เปิดโอกาส/สนับสนุนให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (เรียนรู้จากข่าวและการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก) สังเกตได้จากมีห้องสมุดเอกสาร อิเล็กทรอนิกส์ และมีช่องทางการสื่อสารกับโลกภายนอก 32. กระบวนการเรียนการสอนของชุมชน ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม 33. สมาชิกชุมชนมีพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งดิน น้ำ อากาศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น (เช่น ทั้งขยะในที่ที่จัดไว้แยกขยะก่อนนำไปกำจัด) 34. มีความรู้ในการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น มาใช้ในการเพิ่มผลผลิตของชุมชน มีการใช้เทคโนโลยีที่ไม่ทำลายคุณภาพความสมดุลของระบบมนุษย์สังคม และสิ่งแวดล้อม
3. ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมกายภาพ และชีวภาพ	35. สภาพดินในพื้นที่ชุมชนที่ใช้ในการทำกิจกรรม มีความอุดมสมบูรณ์ เพาะปลูกพืชได้ 36. ชุมชนมีสภาพอากาศบริสุทธิ์ (คือชุมชนไม่เผาเศษพืช ฟางข้าว ในการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกที่ก่อให้เกิดหมอกควันในอากาศได้ เป็นต้น) 37. แหล่งน้ำสาธารณะในชุมชนมีสภาพดี สัตว์น้ำอาศัยอยู่ได้และไม่มีการปล่อยน้ำเสียจากกิจกรรมของชุมชน ลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ

ตารางที่ 1 เกณฑ์ชีวิตสังคมสุขที่ยั่งยืน (ต่อ)

องค์ประกอบตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด
3. ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมกายภาพ และชีวภาพ (ต่อ)	
สัตว์ป่า ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้ หากใช้แบบไม่รู้จักคุณค่า ก็จะก่อให้เกิดความไม่สมดุลของระบบธรรมชาติ องค์กรจึงต้องมีการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และต้องไม่ได้รับผลกระทบทางลบจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2538 : 92 ; ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2550 : 110-113 ; นงนภัส คูวรัญญูเที่ยงกมล, 2551 : 97)	38. พื้นที่ป่าในบริเวณชุมชนเพิ่มขึ้น/คงที่ (คือชุมชนร่วมมือกันดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้) 39. ชุมชนมีวิธีการลด หรือบรรเทาผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมของชุมชน เช่น มีการบำบัดน้ำเสีย ลดการใช้สารเคมีในการเกษตร เป็นต้น 40. ชุมชนมีการนำหลักการหมุนเวียนทรัพยากรมาใช้ในการบริหารการใช้ประโยชน์ทรัพยากรต่างๆ ภายในชุมชน เพื่อลดปริมาณของเสียที่จะปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม หรือปริมาณของเสียเป็นศูนย์ (Zero Waste) เช่น ใช้เศษใบไม้มาทำเป็นปุ๋ย เป็นต้น 41. ชุมชนมีพลังงานใช้เพียงพอ และมีรูปแบบการใช้พลังงานทางเลือก หรือ พลังงานหมุนเวียน
4. ระบบนิเวศองค์กร	
ระบบนิเวศหรือระบบธรรมชาติ คือ ระบบที่หล่อเลี้ยงมนุษย์ เป็นแหล่งอำนวยความสะดวก ความเป็นอยู่ ความงาม การรักษาธรรมชาติคือการบำรุงรักษาคุณภาพชีวิต จึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์ ผู้เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ที่จะรักษาระบบนิเวศให้มีเสถียรภาพ และความยั่งยืนทางนิเวศ โดยมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ พึ่งพาพึ่งพากัน ไม่ทำลายกลไกการควบคุมตัวเองของธรรมชาติให้เสียหายไป (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2538 : 71, 95 ; ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, 2543 : 135 ; ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2550 : 98)	42. ชุมชนมีสภาพแวดล้อมโดยรวมดี มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี 43. ระบบนิเวศของชุมชนมีความสมดุล ไม่เสื่อมโทรม - สังเกตได้จาก ระบบนิเวศ/ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของท้องถิ่น ยังคงมีอยู่ อุดมสมบูรณ์ ไม่เสื่อมโทรม - ระบบนิเวศของชุมชนสามารถผลิตปัจจัยได้เพียงพอกับคนในชุมชน ทั้งคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นหลัง / ชุมชน สามารถพึ่งพิงระบบนิเวศในชุมชนได้ โดยไม่ต้องพึ่งพา หรือนำเข้าทรัพยากรมาจากภายนอก 44. มีความหลากหลายทางชีวภาพ คือ มีพืชพรรณและสัตว์หลากหลายชนิด 45. ชุมชนมีการทำเกษตรกรรมแบบไม่ใช้สารเคมี และปลูกพืชแบบผสมผสาน 46. ชุมชนมีการใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ ลดการเบียดเบียนธรรมชาติ 47. ชุมชนมีการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ

เกณฑ์การใช้เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาริบท หากพบว่าตรงกับประเด็นชีวิต/บรรลุปเป้าหมายตามประเด็นชีวิตในข้อนั้น ได้ 1 คะแนน ไม่ตรงหรือไม่เข้าข่าย ได้ 0 คะแนน

โดยคะแนนสูงสุดในแต่ละประเด็นชีวิตนี้ คือ 1 คะแนน มีจำนวนตัวชีวิตทั้งหมด 47 ข้อ ดังนั้นคะแนนรวมสูงสุดคือ 47 คะแนน ส่วนคะแนนต่ำสุดคือ 0 คะแนน

เมื่อนำมาแบ่งระดับความเป็นสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน จะได้ระดับตามการแบ่งเกณฑ์คะแนนดังนี้

	ช่วงคะแนน
มีความเป็นลักษณะสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนน้อย	0 – 15
มีความเป็นลักษณะสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนปานกลาง	16 – 31
มีความเป็นลักษณะสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนสูง	32 – 47

การศึกษาริบทชุมชนราชธานีโสภ กับสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

หมู่บ้านชุมชนราชธานีโสภ หมู่ที่ 10 ตำบลบึงใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ก่อตั้งปี พ.ศ.2537 ได้รับอนุมัติเป็นหมู่บ้านจากกระทรวงมหาดไทย เมื่อปี พ.ศ.2539 มีลักษณะเป็นชุมชนเข้มแข็ง มีเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ลดการเบียดเบียนธรรมชาติโดยการทำกิจกรรมไร่สารพิษ อีกทั้งยังมีแนวคิดเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น ไม่รับประทานเนื้อสัตว์ไม่มีอบายมุข ลิงเสพติด เป็นสังคมรวมหมู่ของชาวพุทธ ประกอบด้วย นักบวช และฆราวาสที่ตั้งใจปฏิบัติธรรมตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตนตามกรอบของศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 หรือศีลที่สูงขึ้นไปตามสถานะของแต่ละบุคคล โครงสร้างของชุมชนเป็นการอยู่ร่วมกันระหว่าง บ้าน (ชุมชน) วัด (พุทธสถาน) ศูนย์การเรียนรู้ (โรงเรียน) โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งเผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนักบวชยังเป็นที่ปรึกษาสำคัญในการบริหารจัดการชุมชน มีระบบการบริหารจัดการโดยสมาชิกในชุมชนเอง มีการผลิตอาหารและสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนมีการดูแล เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน มีระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตวิญญาณสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต

เป็นชุมชนที่พยายามพึ่งตนเองอย่างครบวงจร โดยอาศัยแรงงานภายในชุมชน ในการสร้างสรรค์ผลผลิตด้านปัจจัยสี่ อันประกอบไปด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ อาศัย ยารักษาโรคให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยปฏิบัติตามหลัก “บุญนิยม” คือ การทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างไม่เอารัดเอาเปรียบ การริเริ่มดำเนิน กิจกรรมการพัฒนาชุมชนในหลายรูปแบบ คนในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ กิจกรรมดังกล่าวจัดเป็นพื้นฐานสำคัญ และนำมาสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน ในปัจจุบัน

ชุมชนราชธานีโสภีกับการพัฒนาสู่สังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน ในองค์ประกอบ 4 ด้าน มีดังนี้

1) ด้านสุขภาพอนามัยของมนุษย์

พบว่าสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่มีสุขภาพที่ดีทั้งทางกาย และทางใจ คือ อัตราการเจ็บป่วยมีน้อยกว่าสังคมภายนอก มีร่างกายที่แข็งแรงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ได้รับปัจจัยสี่ ที่ครบถ้วน เพียงพอกับความต้องการ โดยมีอาหารที่สะอาด ไร้สารเคมี ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์จึงสามารถเป็นแหล่งผลิตปัจจัยสี่ให้แก่สมาชิกชุมชนได้อย่างครบถ้วน สิ่งแวดล้อมปราศจากมลพิษ เพราะชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังจัดให้มีบ้านสุขภาพ เพื่อบริการด้านอนามัยแก่สมาชิกชุมชนอย่างทั่วถึง มีองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง เช่น การออกกำลังกาย ใช้สมุนไพรรักษาโรค ใช้หลักป้องกันที่ต้นทาง คือการรับประทานอาหารให้เป็นยารักษาสุขภาพด้วยแพทย์แผนไทย/ทางเลือกก่อนใช้แนวทางแพทย์แผนปัจจุบันตะวันตก

ด้านสุขภาพทางใจ ทางอารมณ์ที่ดี สะท้อนให้เห็นจากภาพลักษณ์ความมีน้ำใจ อธิยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่มีภาวะเครียด/วิตกกังวล มีทัศนคติในการดำเนินชีวิตที่ดี มีความพึงพอใจในสิ่งที่ตนมี และที่ตนเป็น/งานที่ทำ ไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เอื้อเฟื้อและแบ่งปันผู้อื่นอยู่เสมอ การมีสุขภาพใจที่ดีไม่เกิดวิตกกังวล ก็จะส่งผลให้มีสุขภาพกายที่ดี เพราะชาวชุมชนมีการพัฒนาจิตใจใช้หลักพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา และนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น อธิปไตย 4 และมรรคมีองค์ 8 โดยมีนักบวชเป็นผู้ให้คำปรึกษา แะคิดหลักธรรมต่างๆ จึงทำให้เข้าใจและยอมรับความเปลี่ยนแปลง ไม่ยึดมั่นถือมั่นในทุกข์ หรือสุข

2) ด้านสวัสดิการของมนุษย์

ชุมชนมีความอยู่ดีกินดี สามารถผลิตปัจจัยพื้นฐาน และมอบบริการให้แก่สมาชิก ได้อย่างครบถ้วนเป็นเพราะความพยายามที่จะลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกชุมชน จึงมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มากมายเพื่อมารองรับการบริโภคของชาวชุมชน ทำให้เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้จนสามารถนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคภายในชุมชนแบ่งปันให้แก่ผู้อื่นได้ ในรูปแบบของพาณิชย์บุญนิยม คือมีร้านค้าของตนเองซึ่งเป็นระบบกลไกตลาดที่ชุมชนบริหารจึงไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้สามารถขายสินค้าได้ในราคาถูกลงกว่าท้องตลาด

การพึ่งตนเองของชุมชนจะมีความแตกต่างจากชุมชนอื่นคือ เป็นการพึ่งตนเองทั้งชุมชน ไม่ใช่การพึ่งตนเองของปัจเจกชน สำหรับความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ พบว่ายังจำเป็นต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกในระดับหนึ่ง เนื่องจากไม่สามารถผลิตได้เอง และยังหาปัจจัยมาทดแทนได้ไม่เพียงพอ เช่น พลังงานไฟฟ้า น้ำมันเชื้อเพลิง แก๊สหุงต้ม ถั่วเหลือง โปรตีนเกษตร ผ้าทอ และขาดแคลนแรงงานฝีมือในงานเฉพาะ เช่นการก่อสร้างที่พักอาศัย เป็นต้น

สังคมมีความสุข มีความเข้มแข็ง มีความสามัคคี และไว้วางใจกัน เพราะยึดหลักธรรมในการปกครอง พร้อมกับขัดเกลาคนให้มีคุณธรรม ด้วยการถือศีล 5 เป็นเบื้องต้น จึงปราศจากปัญหาอาชญากรรม ลักขโมย ยาเสพติด รวมทั้งใช้หลักการปกครองแบบมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็น หมั่นประชุมหารือกัน ทำให้ไม่มีความขัดแย้ง มีศูนย์การเรียนรู้ให้แก่สมาชิก ปลูกฝังคุณธรรม สนับสนุนการเรียนรู้ต่างๆ โดยมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก นำความรู้และเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม มีแหล่งนันทนาการและศิลปะที่ส่งเสริมคุณธรรม กล่อมเกลาจิตใจ

3) ด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมกายภาพและชีวภาพ

ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยทุนพื้นฐานในการผลิต และการดำรงชีวิต ชุมชน/สังคม มีความอุดมสมบูรณ์ ไม่มีความเสื่อมโทรม สะท้อนได้จาก ดินในพื้นที่สามารถทำการเพาะปลูกได้ และให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ แหล่งน้ำตามธรรมชาติ (บึงและแม่น้ำมูล) มีคุณภาพดีนำมาใช้ประโยชน์ในชุมชนได้ และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่สมาชิกชุมชน อากาศปราศจากมลพิษ ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

โดยนำหลักการหมุนเวียนทรัพยากรภายในชุมชนมาใช้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Bossel (2002) ที่ทำการศึกษาตัวชี้วัดสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน และได้ยกตัวอย่าง ตัวชี้วัดของเมือง Seattle ในด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ว่าเพื่อให้ระบบ ธรรมชาติมีความปลอดภัยมีความเสถียร คือต้องมีการป้องกันมลพิษ และการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรหมุนเวียนซึ่งเป็นการลดการเกิดของเสียให้น้อยที่สุด / ของเสีย เป็นศูนย์ (Zero Waste) ชุมชนมีการแยกขยะก่อนกำจัด ของบางชิ้นนำมาซ่อมแซม เพื่อนำมาใช้ใหม่ หรือใช้ซ้ำได้อีก ส่วนในกิจกรรมผลิตมีการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ เหมาะสมเพื่อลดการก่อมลพิษ นำพลังงานชีวมวลมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมบาง กิจกรรม และบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่แหล่งน้ำสาธารณะ

4) ด้านระบบนิเวศของครัวเรือน

ระบบนิเวศของชุมชนยังมีความสมดุล มีความมั่นคง ไม่พบความเสื่อมโทรม เพราะชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดการเบียดเบียนระบบนิเวศให้ระบบ ถูกรบกวนน้อยที่สุด เพื่อให้ระบบสามารถดำรงอยู่ได้ เช่นการทำกิจกรรมไร้สารพิษ การไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ที่จะมีผลต่อสิ่งมีชีวิตในระบบธรรมชาติ เป็นการสร้างระบบนิเวศ ทางการเกษตร สอดคล้องกับแนวคิดเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนแก่ ระบบนิเวศ และเป็นการนำไปสู่การพึ่งตนเองด้วย ชุมชนมีแนวคิดอนุรักษ์ธรรมชาติ ป่าทาม อันเป็นป่าระบบนิเวศน้ำจืดที่สำคัญ เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์ สร้างความหลากหลาย ทางชีวภาพ รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ โดยปรับการใช้ชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัย เช่น ชุมชนประมงภัยน้ำท่วม เป็นประจำ เนื่องจากอยู่ติดกับแม่น้ำมูล จึงมีการสร้างที่อยู่อาศัยยกพื้นสูง และการนำ เรือเอี่ยมจุ่นมาใช้เป็นที่อยู่อาศัย หรือเป็นฐานการผลิตของชุมชน

สรุป และอภิปรายผลการศึกษา

รูปแบบสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

สังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ สุขภาพอนามัย สวัสดิการของมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศ พบว่ามีความสอดคล้อง กับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนคือให้ความสำคัญกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีระบบทาง

สังคมและการปกครองที่ดี มีสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย (เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, 2555 : 108) โดยรูปแบบสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนให้ความสำคัญกับ 2 ปัจจัยแรกเกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยจัดประเด็นทางเศรษฐกิจเป็นเพียงองค์ประกอบย่อยหนึ่งในด้านสวัสดิการเท่านั้น เพราะเป้าหมายของการพัฒนาสังคม ที่สามารถไปสู่ความสุขที่ยั่งยืนได้นั้น คือเรื่องความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ คุณภาพชีวิต ซึ่งประเด็นด้านสุขภาพเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่ความยั่งยืน (University of Wisconsin-Cooperative Extension, 1998) และให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติไว้ 2 องค์ประกอบคือ ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศซึ่งปัจจัยพื้นฐานทางด้านสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ย่อมส่งเสริมให้เกิดสวัสดิการที่ดี และสุขภาพที่ดีของมนุษย์ นั่นเอง สอดคล้องกับงานศึกษาของ Bossel (2002) ที่ทำการศึกษาดัวชีวิตสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ระบุว่าระบบหนึ่งมักจะอิงกับระบบอื่น ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันถึงจะดำรงอยู่ได้ โดยสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงอยู่ได้ของระบบทั้งหมด

เกณฑ์ชีวิตสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน

ผู้ศึกษาได้ทำการพัฒนาเกณฑ์ จากรูปแบบสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน และรวบรวมแนวคิดการพัฒนายั่งยืน การจัดการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ขยายเป็นประเด็นชีวิตเพื่อใช้ประเมินพื้นที่ศึกษา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจประเมินความสอดคล้องเชิงเนื้อหาจำนวน 3 ท่าน สำเร็จเป็น 47 ตัวชี้วัด ซึ่งในองค์การการพัฒนาระดับโลกให้ความสำคัญกับการพัฒนาและดัชนีชี้วัดความก้าวหน้านอกเหนือจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ให้ครอบคลุมถึงมิติความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมด้วย (เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, 2555 : 103) ลักษณะเกณฑ์ชีวิตสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดชุมชนเป็นสุข ของพระมหาสุทิตยอำภากร และ เขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ (2553 : 241-242) เช่น ไม่มีหนี้สิน ครอบครัวอบอุ่น สุขภาพแข็งแรง มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปลอดภัยมุขสิ่งเสพติด มีความรักสามัคคี มีความรู้มีที่อยู่อาศัยมั่นคง มีทรัพยากรใช้เพียงพอ การเห็นคุณค่าตนเองและชุมชน เป็นต้นทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันนโยบายทุกฝ่าย ควรนำเกณฑ์ชีวิตไปปรับใช้ในการวัดผลการพัฒนาเพื่อเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือความสุข และความอยู่ดีมีสุขของสังคม (เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, 2552 : 27)

ความเป็นสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนของราชธานีอโศก

ชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม มีการอนุรักษ์และรักษาธรรมชาติ ไม่ทำลายระบบนิเวศ สะท้อนได้จากการลดการก่อกมลพิษ มีการหมุนเวียนทรัพยากรมาใช้ใหม่ หรือใช้ซ้ำ ทำกิจกรรมธรรมชาติ และดำเนินชีวิต สอดคล้องกับธรรมชาติ จึงทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐาน ในการผลิตเครื่องดำรงชีพให้แก่สมาชิกชุมชน ได้อย่างครบถ้วน และอุดมสมบูรณ์ มีระบบสวัสดิการที่จัดสรรบริการ และสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองตอบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ดีให้แก่สมาชิก จึงทำให้สมาชิกชุมชนมีสุขภาพะที่ดีทั้งภายนอก ได้แก่ ทางกาย และทางสังคม ภายใน ได้แก่ ทางจิตใจ อารมณ์ และปัญญา

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาของชุมชนราชธานีอโศก วิเคราะห์กับกรอบสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน และเกณฑ์ชี้วัด พบว่าสามารถสามารถบรรลุเป้าหมายของตัวชี้วัด ได้ทั้งหมดจำนวน 47 ตัว มีความเป็นสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนได้ในระดับสูง เนื่องจากยึดหลักบุญนิยม และหลักธรรมตามพุทธศาสนาในการบริหารปกครองชุมชน และดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับความเห็นของ เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์ (2555 : 109 - 110) ที่ว่าแนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง/การพัฒนาความสุขตามแนวทางพุทธศาสนานั้น ไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงวัตถุเป็นจำนวนมาก เพื่อให้คนมีความสุข หากแต่ให้ความสำคัญปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และสิ่งอื่น ๆ ด้านจิตใจ ปัญญา และปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติ มีปัญญารู้ว่าจุดไหนควรพอ จึงนำส่วนเกินไปช่วยเหลือเจือจานผู้อื่น มีคุณธรรมที่รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันให้แก่ผู้อื่นที่มีปัญหามากกว่า และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ที่สอดคล้องกับแนวทางพุทธศาสนาอันเป็นการพัฒนาความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ชุมชนอื่นๆ หรือหน่วยงานผู้ที่มีอำนาจ สามารถนำแนวคิดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน ไปใช้เป็นแนวนโยบายในการพัฒนาสังคม เป้าหมายเพื่อความสุขของประชาชนต่อไป
2. จากกรณีศึกษา ชุมชนราชธานีอโศก รูปแบบสังคมสามารถนำไปขยายผลได้ โดยชุมชนภายนอกสามารถเรียนรู้ประสบการณ์หรือแนวทางการพัฒนาของชุมชน

ราชธานีโอศก ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การทำกิจกรรมธรรมชาติ การบริหารจัดการของชุมชน การจัดการขยะ/การแยกขยะก่อนกำจัด การปรับวิถีชีวิต และเตรียมพร้อมภัยพิบัติ เช่น การทำแพผักลอยน้ำ เป็นต้น

3. ควรนำรูปแบบสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนและเกณฑ์ชีวิต ใช้ประเมินในบริบทอื่น ๆ ต่อไป เพื่อสะท้อนผลการพัฒนาของสังคมนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. 2545. แผนพัฒนาสังคมและสังคมสงเคราะห์ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพมหานคร : กรมประชาสงเคราะห์.
- จันทนาอินทปัญญา. 2551. การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม หลักการและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร : คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิรากรณคชเสนี และ นันทนาคชเสนี. 2552. นิเวศวิทยาประยุกต์: การจัดการสิ่งแวดล้อมทรัพยากร และการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. 2550. มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชกษไนเดอร์, คาร์ล. 2545. การพัฒนาที่ยั่งยืน: ยาสารพันนึก? กรณีศึกษาประเทศไทย จากแง่มุมทางวัฒนธรรมต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. แปลโดย ธีรพงษ์พัชรพรรณ และ อภิชาติ ดวงดี. เชียงใหม่ : โซตนาการพิมพ์.
- นงนภัส คู่ขวัญ เที่ยงกมล. 2551. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศระสี. สุขภาวะทางปัญญา. <http://jitwivat.blogspot.com/search/label/ประเวศ%20ระสี>. 20 มิถุนายน 2553.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2538. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2543. วิถีใหม่แห่งการพัฒนา: วิถีวิทยาการศึกษาสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์. 2548. เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.

พระมหาสุทนต์อภากโร และ เขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ. 2553. ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ริชแมกซ์อินเตอร์พรีนซ์.

วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์. 2551. ทูทางสังคม : กระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.

สฤณี อาชวานันทกุล. 2553. เศรษฐกิจทางเลือก: ว่าด้วยเศรษฐกิจความสุข เศรษฐกิจอิสลาม และนโยบายประชานิยม. กรุงเทพมหานคร : Openbooks.

สเตฟาน พรินเนอร์. 2547. “ความสุขมวลรวมประชาชาติ: วิสัยทัศน์ในการพัฒนาของภูฐานและปัญหาท้าทาย.” ใน ความสุขมวลรวมประชาชาติ มุ่งสู่กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา, หน้า 35 – 58. จินตลา วิเศษกุล. กรุงเทพมหานคร : สวนเงินมีมา.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2547. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สีลาภรณ์ นาคธรรม. 2541. “แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม: ระดับกลุ่ม/ชุมชน.” ใน การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย, หน้า 233-262. อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์. “การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อสะท้อนการพัฒนาเพื่อความสุขของสังคม.” วารสารวิทยาการจัดการ 8 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2552) : 13-28.

_____. “ก้าวอย่างใหม่ในการพัฒนา: สู่สังคมแห่งความสุข.” สถาบันพระปกเกล้า. (มกราคม – เมษายน 2555) : 99-116.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. 2550. โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การบริโภคที่ยั่งยืน : บทสรุปสำหรับผู้บริหาร. <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/home/interest/scs/success.htm>. 22 กันยายน 2554.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554. การติดตามประเมินผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อรุณ อวนสกุล. 2544. “การพัฒนาเกษตรยั่งยืน: แนวทางและดัชนีชี้วัด.” ใน ระบบเกษตร เพื่อการจัดการทรัพยากร และพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน รายงานการสัมมนา ระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 15-17 พฤศจิกายน 2543, หน้า 31-49. อารินต์ พัฒโนทัย. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการเกษตร.

Bossel, Hartmut. 2002. “Indicator for sustainable development – a systems analysis approach.” In **Unveiling Wealth**, pp. 55-58. Edited by P. Bartelmus, ed. Netherlands : Kluwer Academic Publishers.

University of Wisconsin-Cooperative Extension. Indicators of Community Sustainability. http://www.uwex.edu/ces/ag/sus/html/indicators_of_cs.html. April 8, 2011.